

היום נלמד בעזרת ה':

בבא קמא דף כב

(בעמוד הקודם)

תנו רבנן הכלב והגדי שדלגו: קפצו והזיקו. אם הם קפצו מלמטה למעלה - פטורים מלשלם נזק שלם וחייבים חצי נזק, משום שקפיצה לגובה היא מעשה משונה (וזו תולדה של 'קרן'). אבל אם קפצו מלעלה למטה - חייבים נזק שלם כי זו דרכם (וזו תולדה של 'רגל'). אבל אדם ותרנגול בכל מקרה חייבים נזק שלם. אדם משום שהוא מועד לעולם, ותרנגול משום שדרכו לקפץ גם כלפי מעלה.

קושיא: **והתניא הכלב והגדי שדלגו וכו':** אפילו מלמעלה למטה פטורים. שלא כנאמר בבבוייתא הראשונה!

תרגמא רב פפא: ביאר רב פפא את הבריייתא: מדובר שהם הפכו תפקידים. כלומר הכלב עשה 'זקירא' - קפץ קפיצה אחת כמו גדי, ואילו הגדי עשה 'סריכא' - נעץ ציפורניו בכותל וקפץ כמו כלב, ומכיון שכל אחד שינה את דרכו הם פטורים מנזק שלם וחייבים חצי נזק. (אפילו אם קפצו מלעלה למטה חייבים חצי נזק כי הקפיצה נעשתה באופן משונה).

*

אתמר רבי יוחנן אמר 'אשו משום חיציו': המדליק אש בשדה חבירו - האש שמתפשטת ושורפת את השדה נחשבת כמעשה בידיים של המדליק וכמו חיצים שהוא זורק והם מזיקים.

אשו משום ממונו: אין האש נחשבת למעשה בידיים של המדליק אלא כממונו שהזיק, וכמו שור שלו שהזיק שחייב בעליו.

הנפקא מינה ביניהם: כשהדליק את השדה באש שאינה שייכת לו. כגון שלקח גחלת של חבירו והדליק איתה את השדה. למ"ד אישו משום חיציו - חייב, כמו הלוקח חץ

של חבירו וזורק אותו על הכלים שחייב. אבל למ"ד איש משום ממונו - פטור, כי האש אינה שלו והוא לא חייב על ממון של אחרים שהזיק.

ור"ל מאי טעמא לא אמר כר"י: הגמרא מבארת מדוע כל אחד לא אמר כחבירו.

מצד אחד אש אינה דומה כל כך לחיצים, כי חיצים הולכים כל הזמן מכח הזריקה שלו, אבל אש מתפשטת והולכת מעצמה, ומהבחינה הזו היא יותר דומה לממונו כגון שורו שהולך ומזיק. ומצד שני אש גם אינה דומה כל כך לממונו, כי בממונו יש ממשות אבל באש אין בה ממש, ולכן היא דומה יותר לחיציו שחייב בגלל שהוא זרק אותם והזיק על ידם.

תנן הכלב שנטל חררה: הכלב לקח חררה השייכת לאדם אחר ואיתה הדליק את הגדיש, וחייב בעל הכלב על הנזק. בשלמא למ"ד איש משום חיציו (רבי יוחנן) - מובן מדוע בעליו של הכלב חייב, כי הכלב לקח חיצים של אדם אחר והזיק איתם, וזהו 'צרורות' דהיינו זה כמו שהכלב זרק אבנים ברגליו והזיק שחייב, כך גם כאן כשהזיק על ידי הגחלת חייב. אבל למ"ד איש משום ממונו (ריש לקיש) - הרי האש שייכת לבעל החררה ואם כן מדוע בעל הכלב חייב?

אמר לך ריש לקיש: מדובר שהכלב זרק את הגחלת. ולכן יש כאן שלושה חיובים: א. על אכילת החררה - חייב נזק שלם כי זה 'שן'. ב. על המקום שבו נפלה הגחלת ושרפה אותו משלם חצי נזק כדין 'צרורות' - וזוהי כוונת המשנה 'ועל הגדיש משלם חצי נזק'. ג. ואילו על שאר הגדיש שנשרף מכח התפשטות האש - פטור משום ש'אשו משום ממונו' והגחלת היא לא ממונו של בעל הכלב. (אבל אם הכלב היה מניח את הגחלת על הגדיש היה חייב נזק שלם גם על מקום הגחלת, כי הכלב הזיק כדרכו).

ורבי יוחנן: אבל רבי יוחנן סובר שמדובר שהכלב הניח את הגחלת כדרכו על הגדיש. ולכן: א. חייב נזק שלם על החררה כנ"ל. ב. וכן על מקום הנחת הגחלת חייב נזק שלם, כי הניח אותה כדרכו. ג. אבל על שאר הגדיש חייב חצי נזק כדין צרורות, כי רבי יוחנן סובר 'אשו משום חיציו' ואם כן הכלב שרף את כל הגדיש על ידי 'צרורות'. וכוונת המשנה 'ועל הגדיש משלם חצי נזק' על כל הגדיש.

ת"ש גמל טעון פשתן: גמל שהיה טעון בפשתן ועבר ברה"ר ונכנס פשתנו לתוך החנות, ונדלק הפשתן מנרו של החנווני שעמד בתוך החנות, ושרף את הבירה (= בית גדול) - בעל הגמל חייב. ואם הניח החנווני את הנר מחוץ לחנות - החנווני חייב

משום שאסור לו להניח את הנר בחוץ. רבי יהודה אומר שאם הנר היה נר של חנוכה - החנוני פטור משום שמצוה להניח אותו בחוץ כדי לפרסם את הנס.

בשלמא למ"ד אישׁו משום חיציו: מוכן מדוע אם נכנס הפשתן לתוך החנות חייב בעל הגמל על שריפת הבירה, כי האש שהתפשטה ושרפה את הבירה נחשבת כצורות שזרק הגמל, וחייב לשלם חצי נזק. אבל למ"ד אישׁו משום ממנו קשה הרי האש שייכת לחנוני ומדוע בעל הגמל חייב?

אמר לך ריש לקיש: מדובר שהגמל 'סכסך' את כל הבירה, כלומר הוא הסתובב סביב הבירה והדליק את האש בכל הצדדים. דהיינו שהבירה לא נשרפה כתוצאה מהתפשטות האש, אלא בגלל שהגמל הלך ושרף אותה, ואם כן ודאי שבעל הגמל חייב (כמו כל היזק שהגמל שלו עושה).

קושיא: אי הכי אימא סיפא: אם כן מדוע כשהניח החנוני את הנר מחוץ לחנות החנוני חייב, והרי הבירה נשרפה לא מהתפשטות האש אלא מהסכסוך שעשה הגמל ועליו להיות חייב!

תירוץ: בשעמדה: המשנה מדברת באופן שהגמל עמד במקומו, ומכיון שהיתה על גבו חבילת פשתן ענקית שהגיעה לגובה של כל הבירה, האש של הפשתן עצמו שנשרף היא גם סכסכה ושרפה את כל הבירה. ולכן החנוני חייב, כי הגמל לא עשה כלום אלא האש של החנוני היא שהתפשטה בפשתן שעל הגמל והמשיכה להתפשט ולשרוף את כל הבירה.

קושיא: עמדה וסכסכה כל שכן דחנוני פטור וכו': אם הגמל עמד במקומו ודאי שהחנוני צריך להיות פטור, בגלל שהיה על הבעל הגמל למהר ולהזיז אותו מהמקום כדי שלא תתפשט האש לכל הבירה, וכשלא עשה כן הוא פשע וחייב על השריפה.

תירוץ: כגון שעמדה להטיל מימיה: כלומר הגמל נעמד באונס ולא היה יכול לזוז משם.

ולכן ברישא שהנר בתוך החנות - בעל הגמל חייב כי לא היה לו לטעון על גמלו כל כך הרבה פשתן שמא יכנס לאחת החנויות וידליק את הבירה. אבל בסיפא שהנר מחוץ לחנות - החנוני חייב כי היה עליו להיזהר ולא להניח את הנר מחוץ לחנות.

ת"ש המדליק את הגדיש והיה גדי וכו': אם היה גדי קשור לגדיש ועבד עומד סמוך לגדיש - חייב על הגדיש והגדי, אבל פטור על העבד משום שהיה עליו לברוח (רש"י מצ"ן שבאמת גם אם הגדי לא היה קשור היה חייב עליו כי אין בו דעת לברוח). אבל אם העבד היה קשור והגדי עמד סמוך - פטור מלשלם, בגלל שהוא כבר חייב מיתה על הריגת העבד, והדין הוא 'קם ליה בדרכה מיניה' (דהיינו כשאדם עושה עבירה שיש בה שני עונשים, נותנים לו את העונש החמור יותר ופוטרים אותו מהעונש הקל).

בשלמא למ"ד אשו משום חיצין - מובן מדוע כשהעבד היה קשור הוא חייב מיתה ופטור מלשלם, בגלל שהרי זה כאילו הוא הרג בעצמו את העבד על ידי חיצים. אבל למ"ד אשו משום ממון - קשה: הרי אם ממונו של אדם הרג עבד (כגון ששורו נגח עבד) הוא פטור ממיתה וחייב בתשלומים!

אמר לך רשב"ל: מדובר שהוא הצית את העבד עצמו באש, וכתוצאה משריפת העבד נשרף גם הגדיש. ואם כן הוא הרג את העבד בידיים, והוא חייב מיתה ופטור מתשלומים על הגדיש והגדי.

אי הכי מאי למימרא: אם כך מה החידוש בדבר? והתשובה: שמדובר שהעבד היה שייך לאדם אחד והגדי היה שייך לאדם אחר, ובכל אופן מכיון שהוא חייב מיתה על העבד הוא פטור על הגדי אפילו שהעבד לא שייך לבעל הגדי.

ת"ש השולח את הבעירה וכו': והם הדליקו את שדה חבירו, הוא פטור בדיני אדם. בשלמא למ"ד אשו משום חיצין - מובן מדוע הוא פטור, כי החרש הוא זה שהדליק את הגדיש מעצמו. אבל למ"ד אשו משום ממון - קשה הרי למדנו לעיל (דף ט"ב) 'שור ובור שמסרן לחרש שוטה וקטן והזיקו חייב לשלם' ואם כן גם אש שהיא ממונו שמסר אותה לחרש חייב.

תירוצ' הא אתמר עלה: הרי כבר אמר ריש לקיש על הסוגיא לעיל (שם) שדוקא אם מסר לחרש גחלת וחרש ליבה אותה לשלהבת פטור, משום שהחרש הוא זה שעשה את הנזק. ואין זה דומה לשור שהוא מזומן להזיק, אבל הגחלת אינה עומדת להזיק אם לא שהחרש הלך וליבה אותה מעצמו.

אבל אם מסר לו שלהבת דולקת וחרש הדליק איתה את השדה חייב, בגלל שהשלהבת מזומנת להזיק והרי זה כמוסר שורו לחרש שחייב.

ורבי יוחנן: שסובר אשו משום חיציו - יסבור שאפילו אם מסר לחרש שלהבת פטור, כי 'צבתא דחרש קא גרים' = האחיזה של החרש באש היא הגורמת לשריפה, כלומר החרש הוא זה שלוקח את האש והולך אל הגדיש ושורף אותו. אמנם אם הוא יתן לחרש עצים יבשים (= גוזא) וסילתא (= עצים קטנים דקים) ושרגא (= ואש) - הוא חייב, כי בכזה מקרה הוא פושע בשריפה שהרי ודאי שהחרש ישליך את העצים לתוך האש ותיוצר מכך שריפה גדולה שתתפשט אל הגדיש (נמוק"י לקמן).

אמר רבא קרא ומתניתא וכו': יש פסוק וברייאתא שמסייעים לדעת רבי יוחנן שאישו משום חיציו. נאמר **"כִּי תֵצֵא אִשׁ וּמִצָּאָה קִצִּים וְנֶאֱכַל גְּדִישׁ אוֹ הַקָּמָה אוֹ הַשָּׂדֶה שְׁלֵם וְשְׁלֵם הַמִּבְעֵר אֶת הַבְּעֵרָה"** הפסוק מדבר על אש שיצאה מעצמה כלומר האדם הדליק אותה בתוך חצירו ומשם היא התפשטה ויצאה החוצה והזיקה, ובכל אופן הוא מוגדר 'כמבער את הבעירה' שבחוץ, ואפילו שהוא לא הבעיר את האש שבחוץ אלא היא הלכה מעצמה. מוכח ש'אשו משום חיציו' ולכן האש כולה מוגדרת כפעולה בידיים שלו שכל הזמן הוא מבעיר אותה.

מתניתא: הברייאתא גם היא מדברת על הפסוק הנ"ל ומבארת כנ"ל. שהכתוב פתח בתחילה והגדיר את האש 'נזקי ממונו' כלומר שהיא אש שיצאה מעצמה - כמו ממונו (שור) שיצא מעצמו להזיק. אך לבסוף הוא מגדיר את האש 'נזקי גופו' ואומר שהמדליק הוא 'מבעיר את הבעירה' שבחוץ. ללמד אותנו ש'אשו משום חיציו'.